

שמרו דדרשו

(ד"ה א' כ"ח ח')

בענין שעטנז - ב'

< כגלים האסורים בשעטנז

< אופן ההלכה

< גודל חומרת שעטנז

Issue 81

A publication of K'hal Adath Jeshurun of Monsey

ט"ז אייר תשס"ז

"דרשה צמר ופשתים..."¹ (משלי ל"א י"ג) "She seeks out wool and linen..."

In the previous issue we introduced some of the general ideas of Shaatnez, what defines Shaatnez, and how it can be identified. In this issue we will further clarify these laws and their practical application.

The Torah writes in Parshas Kedoshim: את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך - "My statutes you shall guard; you shall not cross-breed your animal, your field should not be planted in a mixture, and clothing of Shaatnez shall not come upon you."² In Parshas Ki Seitzei the Torah further clarifies and defines precisely what is Shaatnez: "Do not wear Shaatnez; wool and linen together"³. As the Torah only forbids Shaatnez to "come upon" a person, it is only forbidden to wear Shaatnez or to have Shaatnez draped on the person⁴. One is permitted to derive benefit from Shaatnez that is not carried on his person, such as standing under a tent or umbrella made of Shaatnez material⁵. It is permitted to make clothing of Shaatnez, provided that there is no concern that a Jew will come to wear it⁶. If there is concern that a Jew may come to wear it, the garment must be disposed. The Yerushalmi relates that once they sent Rabbi a garment worth 300,000 Dinar, upon discovering that the garment contained Shaatnez, Rabbi immediately burned the garment to ash⁷. A garment made of Shaatnez is Muktzeh and may not be moved on Shabbos even לצורך גופו ומקומו.⁸

Min Hatorah it is permissible for one to sit on a mat made of Shaatnez (provided it is not touching his skin), since it is not being worn or carried on one's person⁹. Chazal forbade sitting on Shaatnez, to avoid the possibility that a small part of the mat (or even one thread) will curl up onto the person, thereby transgressing the Issur of Shaatnez Min Hatorah¹⁰. Even if the Shaatnez mat is underneath several other mats, it is forbidden Midrabanan to sit on the uppermost mat¹¹. However, Chazal differentiated between hard and soft mats. Hard mats which won't curl up onto the person are permitted to sit on (when it is not touching his skin)¹². This differentiation would apply to seat cushions as well. If the seat cushion is soft and sinks down when one sits on it, it is forbidden to sit on it, even if one places another cushion on top of it. If it is hard it is permitted¹³.

Mattresses and sofas that are made of Shaatnez are subject to the above guidelines. Hence if they are soft enough to sink into them, they are forbidden to sit on. Until approximately 30 – 40 years ago, many mattresses were manufactured with a

¹ הובא בעלון מאורות הדף היומי (יבמות ד' ע"א תשס"ז) בשם המנחת אלעזר לפרש הפסוקים, "גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייו", דרשה צמר ופשתים", כדידוע יש יותר מצוות ל"ת ממצוות עשה, וא"כ האדם יותר עלול ליכשל בעבירות מלזכות במצוות. אמנם כיון של הרמב"ן שעשה דוחה ל"ת בגלל שהוא יותר גדול ושכרו רב יותר, א"כ נמצא שהשכר יותר קרוב מההפסד. ושה פ"י הפסוק, "גמלתהו טוב ולא רע" – התורה גמלנו טוב יותר מרע, ואיך יודעים כן? מ"דרשה צמר ופשתים" מלימוד הדינים של שעטנז, שמצוות עשה דציצית דוחה את הלאו כיון ששכרו יותר.

² ויקרא י"ט י"ט.

³ דברים כ"ב י"א.

⁴ רא"ש הל' כלאי בגדים אות י"ב, ע"ש.

⁵ ט"ז ס' ש"א סק"א, דרך אמונה הל' כלאים פ"י הי"ב.

⁶ שו"ע יו"ד ס' ד"ש, כלאי בגדים מותר לעשותם ולקיימם, ואינם אסורים אלא בלישה. וכן מותר למוכרם: רמב"ם כלאים י' הי"ב, כלאי בגדים מותר לעשותם ולמוכרם ואין אסור אלא ללובשן בלבד או להתכסות בהן שנאמר לא תלבש שעטנז, תוס' נדה ס"א ע"ב, ע"ז ס"ה ע"ב ורש"י פסחים כ"ז ע"ב.

⁷ ירושלמי הובא בש"ך סק"א, ערוה"ש ס' ש"א ס"כ.

⁸ משנה ברורה סימן שח ס"ק ק"ס, מפני שאסור ללבשו ומוקצה הוא ואפילו לצורך גופו ומקומו אסור.

⁹ רמב"ם כלאים י' י"ב, וכן מותר מן התורה לישוב על מצעות של כלאים שנאמר לא יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתך, ומדברי סופרים אפילו עשר מצעות זו על גבי זו והתחתון שבהן כלאים אסור לישוב על העליון שמא תכרך נימא על בשרו.

¹⁰ ביצה יד ע"ב, והתניא: לא יעלה עליך - אבל אתה יכול להציעו תחתך. אבל אמרו חכמים: אסור לעשות כן, שמא תכרך לו נימא על בשרו. וכי תימא: דמפסיק מידי בניו ביני, והאמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלים: אפילו עשר מצעות זו על גבי זו וכלאים תחתיהן - אסור לישוב עליהם.

¹¹ שם. וכ"פ בשו"ע יו"ד שא, א, מותר מן התורה לישוב על מצעות של כלאים, שנאמר: לא יעלה עליך (ויקרא יט, יט) אבל אתה מציעו תחתך. הגה: וכן מותר להעלותם עליו שלא בדרך חמום, כגון לפרוס עליו אהל של כלאים (טור). וכן לפרוס בגד כלאים על גיגית שרוחץ בה, כדי להעמיד החום (מרדכי פ"ק דביצה ובהגהות אשירי שם), דאינו אסור אלא דרך לבישה או להעלותם עליו דרך חמום. ומדברי סופרים, אפילו עשר מצעות זו על גבי זו והתחתון שבהם כלאים, אסור לישוב על העליון, שמא תכרך נימא על בשרו.

¹² שו"ע יו"ד שא, א, בד"א, ברכין, כגון יריעות ושמלות אבל כרים וכסתות שהם קשים וליכא למיחש שמא תכרך נימא עליו, מותר לישוב עליהם ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם. בד"א, כשהם ריקנים ונתונים על גבי איצטבא של עץ או של אבן, אבל אם הם מלאים, או אפי' ריקנים אם הם נתונים על גבי מטה או על גבי תבן, אסור, לפי שנכפף תחתיו ונכרך על בשרו.

¹³ פת"ת שם בשם תשובת פנים מאירות ח"ב סימן קי"ג דמותר לישוב על כרים וכסתות התפורים בכלאים הנתונים בתוך הקאטש"ן (רכבת) לישוב עליהם והא דאסור בש"ע בכרים מלאים היינו כמו כרים שאנו שוכבים עליהם שנכפפים על צידי אדם אבל באותן כרים שנתונים בעגלה שממלאים אותם בשער בדוחק עד שא"א לכוף על הצדדים אף שרך לישוב עליו אין חשש וק"ו דמותר לישוב על כסאות התפורים בכלאים שהכר נתחבר לעץ ע"י מסמרים וא"א בשום צד לבא על צידי אדם.

wool filling and a linen shell. This is considered Shaatnez Midrabanan (not woven together) and is forbidden to sit on if one sinks into them. Nowadays most mattresses are manufactured with synthetic materials and are not Shaatnez¹⁴. (If one suspects that his mattress is Shaatnez, many professional Shaatnez testers are willing to pay "house calls".) Carpets that are Shaatnez are also subject to these guidelines. Hence, if the fibers are raised insomuch that a person sinks into them when sitting or walking on the carpet it is forbidden¹⁵. One may walk on such a carpet with shoes¹⁶.

When R' Yaakov Yisroel Kanievski זצ"ל - the Steipler Gaon was of marriageable age, it was arranged that he should meet the sister of the Chazon Ish for the purpose of Shidduchim. Since the prospective bride lived in a distant city it was necessary for the Steipler to travel by train for several hours to meet her. The night before his trip, the Steipler remained awake learning Torah, figuring that he would catch up on his lost sleep on the lengthy train ride. The next morning the Steipler boarded the train anticipating a restful journey. Upon entering the passenger coach, the Steipler immediately noticed that the seat cushions were made of a material that was most likely Shaatnez. Unable to rest on the seats, the Steipler remained standing during the entire trip. When the Steipler finally arrived at the meeting, he was completely exhausted and periodically dozed off. The Chazon Ish's sister was understandably perturbed by the odd behavior of the Steipler and was hesitant to meet him again. After some further inquiries they discovered the source of the Steipler's exhaustion. Upon this discovery she immediately agreed to meet him again and soon became his wife¹⁷. Nowadays, one may sit on the seat cushions of buses and trains without being concerned that they are Shaatnez¹⁸.

Even a single strand of Shaatnez in a garment is enough to forbid the entire garment¹⁹. If one thread of wool is present at one end of a garment (made from another material, e.g. cotton) and another thread of linen is present at the other end of the same garment, according to the Rambam is forbidden to wear²⁰. Other Rishonim permit donning this type of garment²¹. The Shulchan Aruch rules like the Rambam, whereas the Rama rules like the more lenient opinions²². It is preferable to follow the more stringent view in this regard²³.

One very complex area in Hilchos Shaatnez involves threads that are made of blended fibers of which part of the blend is either wool, linen or both. In many areas of Halacha the concept of Bitul is utilized to Halachically "annul" the presence of a forbidden item or food. For example, if a forbidden food is mistakenly mixed into a permissible food, the forbidden food may be disregarded as if it is not in existence, if enough permissible food is present in the mixture and several other qualifications are met. In some cases it is only necessary to have more than half of the mixture comprised of permissible items to permit the entire mixture for use (רוב). In regard to Shaatnez, it depends at what stage in the process of creating the threads the blending occurred. If the wool (or linen) is mixed with another fiber prior to them becoming individual threads, then if less than 50% is wool (or linen) it may be woven with linen (or wool). If the wool has already been made into thread, it may not be woven with linen, even if it is mixed with 99% of another fiber²⁴.

Wearing two garments, one of wool and the other of linen, is generally permissible since the two garments are not attached. However, one should not wear one garment directly on top of another, in a way that the bottom one cannot be removed without removing the top one²⁵. Hence one should not wear two pairs of socks, one of wool and one of linen²⁶. One may wear a linen shirt on top of a wool shirt, since one can remove the bottom shirt without the top one, by pulling his arms out of the sleeves²⁷. R' Chaim Kanievski שליט"א quoting the Chazon Ish rules that one should also not wear shoes that are stitched or tied with linen on top of wool socks²⁸.

¹⁴ ס' לבושי יוסף ע"פ בירור אצל המעבדות. וע' שו"ת חלקת יעקב יו"ד ס' קס"ז

¹⁵ שו"ת שבט הלוי ח"ח ס' קע"ב, וע' שו"ת ישכיל עבדי ח"ח יו"ד ס' כ"ב.

¹⁶ שו"ת רבבות אפרים בשם הגר"ח קניבסקי.

¹⁷ ס' תולדות יעקב (עמ' ס"ו) וכן בס' ילקוט יוסף קניבסקי.

¹⁸ ס' לבושי יוסף בשם בנו של הסטייפלער הגר"ח קניבסקי שליט"א.

¹⁹ שו"ע יו"ד רצט ס"א, אין לכלאים שיעור, אפילו חוט כל שהוא של צמר בבגד גדול של פשתן או של פשתן בצמר, אסור, וכפסק הרמב"ם וש"ר.

²⁰ רמב"ם כלאים י, ט, העושה בגד כולו צמר גמלים או צמר ארנבים או קנבוס וארג בו חוט של צמר מצד זה וחוט של פשתן מצד זה הרי זה אסור משום כלאים. וכ"פ

השו"ע ס"ב, וע' ש"ך סק"ב ופמ"ג או"ח ס"ט, ומשכנות יעקב יו"ד ס"ע.

²¹ רא"ש סט"ו, או"ז ס' ד"ש, ר"ש כלאים פ"ט מ"ט, רי"ו ני"ט ח"ב.

²² שו"ע יו"ד רצט ס"ב, העושה בגד כולו צמר גמלים או ארנבים או קנבוס, וארג בו חוט של צמר מצד זה וחוט של פשתן מצד זה, הרי זה אסור משום כלאים. הגה:

ו"א דשרי בכה"ג, אלא אם כן ארג חוט של צמר אצל החוט של פשתים. אבל אם אינם נוגעים יחד, שרי (ב"י בשם הרא"ש ור"ט). ועיין לקמן סימן ש' דנוהגין להקל.

²³ משכנות יעקב שם, שו"ת דבר שמואל ס' קס"ט.

²⁴ שו"ע יו"ד רצט ס"ב, הילכך מי שנתערב לו צמר עם פשתן, מביא מין אחר ומערבו עמהם, ומבטל אחד מהם. ולא שייך בהו בטול אלא קודם שיעשו חוטים, אבל

אחר שנעשו חוטים אין לכלאים שיעור, אפילו חוט כל שהוא של צמר בבגד גדול של פשתן או של פשתן בצמר, אסור. הגה: ואפילו נאבד החוט ולא ידענו מקומו, לא

שייך ביה בטול, ואסור (רשב"א ס' רנ"ט וכ"כ הב"י בשם התוספות והרא"ש וסמ"ג).

²⁵ רמ"א ס' ש' ס"ד, "יא דאסור ללבוש ב' בתי שוקיים, אחד של פשתן ואחד של צמר, זו על זו (הגהת אשיר"י פ"ק דביצה), דמאחר דא"א לפשוט התחתונה בלא

העליונה הוי כחבור, ולא דמי לב' חלוקים זו על זו על זו דאפשר לפשוט התחתון בלא העליון (כך מצא הטעם בא"ז) ונכון לזיהר.

²⁶ ע' ש"ך סק"ט. וע' לבוש הובא בט"ז.

²⁷ רמ"א שם, וע' ש"ך וט"ז סק"י. וע' שו"ת מנחת יצחק ח"ב ס' כ"ו בדעת הט"ז.

²⁸ דרך אמונה פ"י ביאו"ה ה"א. ובס' מלבושי ישע פ"ג ס"ל הביא בשם ס' פרי אליהו ח"ג ס' ס"ה שמתיר בכה"ג.

Many common household items are subject to the laws of Shaatnez, even though they may not be part of one's everyday apparel. This includes (but is not limited to): towels²⁹, oven mitts³⁰, baseball mitts, tablecloths³¹, pillows and mattresses (see above). Some baseball mitts have been discovered containing Shaatnez in the padding. One should determine that the glove he is using contains all synthetic material, and not recycled or mixed fibers. (It may sometimes be necessary to contact the manufacturer to determine this.)

One who purchases a garment that potentially contains Shaatnez, is required to check it³². In today's world, where the technological advancements in the textile industry have made it possible to manufacture fibers from numerous materials with similar qualitative characteristics, one must only have his garment checked by a trained professional Shaatnez laboratory³³. Since linen is a commonly used textile and Shaatnez laboratories are readily available to check garments, one may not rely on the fact that a majority of a specific type of garment does not contain Shaatnez³⁴. Only if it can be accurately ascertained that only a very minute percentage³⁵ of a specific type of garment ever contains Shaatnez, may one don the garment without having it checked³⁶. (In a case where one is unable to have the garment checked, a חכם should be asked.)

If one notices that another person is wearing a garment that has been determined to contain Shaatnez, if the wearer is unaware of the status of his garment and is standing in a public area, he may wait to inform the wearer of the garment's status until he has reached his home or another private area³⁷. Upon being informed, if the garment contains Shaatnez D'oraysah (see Issue #80), the person wearing the garment is required to remove the garment immediately even if it will cause him embarrassment³⁸. If the garment only contains Shaatnez Midrabanan, one may wait until he gets home to remove the garment, even if he is made aware while in the street³⁹. If the person is knowingly wearing a garment of Shaatnez, one should tear it off of him immediately, even in the middle of the street⁴⁰.

Throughout the ages, the Mitzva of Shaatnez has always suffered rampant transgression and ignorance⁴¹. Some Poskim state that one should completely refrain from wearing any wool garments since they often can contain Shaatnez⁴². The transgression of Shaatnez causes Hashem to distance Himself from us⁴³, and prevents our Tefillos from being accepted⁴⁴. One who is scrupulous in the Mitzva of Shaatnez will merit righteous and healthy children and is assured אריכות ימים בעוה"ז ובעוה"ב⁴⁵.

שׁוֹשׁ אִשׁוּשׁ בַּה' תִּגְלַל נַפְשׁוֹ בְּאֵלֶיךָ כִּי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי יִשְׁעַ מַעֲיֵל צַדִּיקָה יַעֲטֵנִי...⁴⁶ (ישעיהו ס"א י')

גוט שבת,
מאיר הלוי הלמן
פעיה"ק תובב"א

²⁹ שו"ע יו"ד שא ס"ט, מטפחות שמקנחים בהם את הידים ומטפחות שמסתפגים בהם הכלים והקרקות ושמתפגים בהם אחד הרחיצה ומטפחות ספרים, אסורים משום כלאים, שהרי הידים נוגעות בהם והם נכרכים על היד תמיד ומתחממים.

³⁰ שו"ע שם ס"ב, לא יקח אדם ביצה חמה בבגד כלאים בידו, שכיון שהוא ניצול מליכוות בחום הביצה חשיבה הנאה כמניעת הקור.
³¹ הרמ"א שם ס"ט, וכן אסור לעשות מטפחות שפורסים על השלחן שאוכלין עליו (הרא"ש כלל ו' ב' / וחידושי אגודה סוף ביצה) או שקורין עליו בבית הכנסת, מכלאים (הגהות אשר"י פ' בני העיר), מפני שלפעמים מקנח בהם ידיו ומתחמם בהם.

³² משנה כלאים ט, ז, הברסין והברדסין והדלמטיקין ומנעלות הפינון לא ילבש בהן עד שיבדוק רבי יוסי אומר הבאים מחוף הים וממדינת הים אינן צריכין בדיקה מפני שחזקתן בקנבוס. ושם ב' ירושלמי הלכה ד, הדא דתימי' בראשונה שלא היתה הפשתן מצויה בכל מקום אבל עכשיו שהפשתן מצויה בכל מקום צריכי' בדיקה. וכן הרמב"ם כלאים י', כח, הלוקח כלי צמר מן הנכרי צריך לבדוק יפה יפה שמא הן תפורין בפשתן. וכן בטש"ע יו"ד ש"ב ס"ב, הלוקח כלי צמר מהעובדי כוכבים, צריך לבדוק יפה יפה, שמא הם תפורים בפשתן. (והקונה בגדים מן העובד כוכבים, צריך להתיר תפירתן ולתפרן בקנבוס) (טור) ואפי' אם העובד כוכבים מסיח לפי תומו שתפרן בקנבוס, אינו נאמן. ובמקומות שהפשתן ביקר מן הקנבוס, יש לסמוך להתיר.

³³ דרך אמונה כלאים פ"י הל"ח.

³⁴ מובא בס' לבושי יוסף בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א, דכיון דאפשר לברורי בקלות אין סומכים על הרוב רק במיעוט שאינו מצוי.
³⁵ בדרך כלל בשיעור מיעוט המצוי יש מחלוקת הפוסקים. בשו"ת ריב"ש ס' קצ"א כ' שהוא קרוב למחצה (קצת פחות מ-50%), ובשו"ת משכנות יעקב יו"ד ס' י"ז כתב שהוא כ-10%. וע"ע בשו"ת שבת הלוי ח"ד ס' פ"א וח"ח ס' ק"פ ש"ל שאין נראה שהדבר תלוי באחוזים בכלל רק במציאות הדבר אם מוחזק שיש מיעוט, ע"ש.

³⁶ ע"י לבושי יוסף בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א. ושם כ' דאפשר דמיעוט המצוי הוא אפי' כשהיא רק 5%.
³⁷ הרמ"א יו"ד ש"ס א, ו"א דאם היה הלבוש שוגג, אין צ"ל בשוק, דמשום כבוד הבריות ישתוק, ואל יפרישנו משוגג (טור בשם הרא"ש). אולם בשא"ג ס' נ"ח חולק

דגם בשוגג צריך להגיד לו מיד, והוא בפת"ת.
³⁸ מחבר שם, ואם היה של תורה, פושטו מיד.

³⁹ שם, ואם היה של דבריהם, אינו קורעו מעליו ואינו פושטו בשוק, עד שמגיע לביתו. (וכן בבית המדרש אין צריך למהר לצאת) (טור).
⁴⁰ שם, הרואה כלאים של תורה על חבירו, אפילו היה מהלך בשוק, היה קופץ לו וקורעו מעליו מיד, ואפילו היה רבו. ופי' הרמ"א דהיינו במזיד.

⁴¹ ע"י שיטמ"ק זבחים י"ח ע"ב שר' אפרים שלח לרבינו תם תשובות מלא שערות שתלש מזקנו מרוב צער על מנהג העולם שלובשים כלאים. וע' בשו"ת חת"ס ח"ו ליקוטם ס' פ"ו דמשמע שזה היה מעקרי התפקיד של מורה הוראה להזהיר בעניני שעטנז.

⁴² חכמת אדם כלל ק"ו, וכן מעיד בנו של הח"ח על אביו שכן נהג. וכמוכן אין הדברים אמורים במצב של היום שיש אפשרות לברר היטב.
⁴³ משנה כלאים ט, ח, רשב"א אומר [פי' המילה שעטנז -] גלז ומליז הוא את אביו שבשמים עליו. וע' פיה"מ להרמב"ם.

⁴⁴ ע"י ש"למי ציבור דיני נט"ו שחרית ס"ג, שאין דבר המעכב התפילה כמו בגדי שעטנז, ואפי' בשוגג.
⁴⁵ פי' פני זקן על המשניות בסוף המסכת.

⁴⁶ ע"י חכמת אדם כלל ק"ו, "כל הזהיר שלא ללבוש שעטנז יזכה ללבוש בגדי ישע ומעיל צדקה". וע' מצודת דוד ישעיהו פ' סא פ"ג, כי הלבישני וכו' - ר"ל סבב אותו בישע ובצדקה כלבוש המסבב את הגוף וכמעיל המעטף את הלבוש.